

การศึกษาสภาพแวดล้อมทางธุรกิจชายแดนไทยใน จังหวัดเชียงรายภายใต้ AEC

Business Environment Study of Thailand Border in Chiang Rai Province
under ASEAN Economic Community

ศุภลักษณ์ จิรรัตน์สถิต¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางธุรกิจชายแดนไทยในจังหวัดเชียงรายกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ประเทศเมียนมา สปป.ลาว และจีนตอนใต้ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาล ยุทธศาสตร์ด้านการค้าการลงทุนของประเทศคู่ค้าต่อผู้ประกอบการค้าชายแดน จังหวัดเชียงราย และการปรับตัวในพื้นที่ชายแดนเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจการค้าการลงทุน การท่องเที่ยว และการขนส่งโลจิสติกส์ โดยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ตลอดจนบทความงานวิจัย วารสารที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ผลการศึกษาพบว่า อุปสรรคทางการค้าชายแดนที่สำคัญ ได้แก่ (1) นโยบายการกีดกันทางการค้าของประเทศเมียนมาและสปป.ลาว ที่กำหนดมาตรการควบคุมทางการค้าทั้งการนำเข้าและส่งออก (2) การปฏิบัติต่อกฎระเบียบพิธีการนำเข้าและส่งออกที่แตกต่างกัน แต่ละด่านการค้ามีการปฏิบัติที่เข้มงวด มีการเก็บอัตราสินค้าผ่านแดนในอัตราที่สูง (3) อุปสรรคด้านการขนส่ง และ (4) ศักยภาพของ

¹ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง,
อีเมลล์ suphaluk_ap@gmail.com

ผู้ประกอบการที่ยังคงต้องพัฒนาทักษะและความสามารถในการดำเนินธุรกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของการค้าชายแดน

คำสำคัญ: การค้าชายแดน / สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ / ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Abstract

This paper aims to study business environment in border areas of Chiang Rai province with 3 neighboring countries, which includes Myanmar, Laos and southern China and to study the effects that impacts of various sectors in border area communities, due to the government policy on the ASEAN Economic Community (AEC), an assessment the effect from trade and investment strategies, and to propose and adaptation guidelines for the borders and to generate competitiveness in the market of AEC to prepare for an economic hub of trading and investment, tourism transportation and logistics.

The information was mainly relying on secondary data collected from various research findings articles, and journals relate to the study. Collection of data involves structured interview. The results found that factors regarding impact on border trade business are trade barriers policy of Myanmar and Laos PDR. The trade barriers that impose trade measures to both imports and exports. The differences various rules and regulations of customs clearance, the major trade issues indentified that there are also tax problems collected at a higher rate in shipments across the region. Thus impact on the cost of goods sold from Thailand. The problem of logistics management that required

attention are the linkage of trade facilitation services as and the entrepreneurs' development to accommodate the changing and growth economics

Keywords: Border trade / Business environment / ASEAN economic community

บทนำ

ปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยการค้าชายแดน ทำให้การค้าชายแดนมีบทบาทและความสำคัญเพิ่มมากขึ้น และมีอัตราการเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากสถิติของมูลค่าการค้าชายแดนที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และจากการเพิ่มยุทธศาสตร์ใหม่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (ปี พ.ศ.2555-2559) คือการสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยได้กำหนดเป้าหมายสำคัญไว้ประการหนึ่งคือ การเพิ่มมูลค่าการค้าชายแดนและการลงทุนโดยตรงของไทยในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านให้ขยายตัวเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 15 และอัตราร้อยละ 10 ต่อปีตามลำดับ เมื่อพิจารณาด้านภูมิศาสตร์แล้ว ภาคเหนือตอนบนของไทยถือเป็นประตูการค้าสำคัญที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจการค้าชายแดนไทยกับกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง (The Greater Mekong Subregion: GMS) เพราะมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 2 ประเทศ คือ เมียนมา และสปป.ลาว อีกทั้งสามารถทำการค้าผ่านแดนกับประเทศจีนตอนใต้ คือมณฑลยูนนานโดยการขนส่งสินค้าทางเรือล่องตามแม่น้ำโขงมาที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และขนส่งสินค้าผ่านแดนทางถนนผ่านแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือใต้ (North-South Economic Corridor) ทางถนนสาย R3A ผ่าน สปป.ลาว และถนน R3B ผ่านเมียนมาเพื่อไปยังประเทศจีนตอนใต้ มีจุดทำการค้าทั้งหมด 15 จุด มีด่านศุลกากรในภาคเหนือรวม 6 แห่ง ใน 3 จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และเชียงราย ด่านศุลกากรที่สำคัญ คือ ด่านแม่สาย และด่านเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ส่วนการค้าชายแดนด้าน สปป.ลาว มีจุดทำการค้า 12 จุด

กระทำผ่านด่านศุลกากรใน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา น่าน และอุตรดิตถ์ โดยด่านศุลกากรที่สำคัญคือด่านจังหวัดเชียงราย (ยุติ พลสารัมย์ และคณะ, 2555)

จากรายงานสถานการณ์การค้าสำคัญในภูมิภาค สำนักงานการค้าต่างประเทศเขต 6 เชียงราย พบว่าสถิติของสินค้านำเข้าและส่งออกของด่านศุลกากรแม่สาย เชียงแสน และเชียงของ เป็นดังนี้ สินค้านำเข้าที่มีมูลค่าการนำเข้าสูงที่สุด ได้แก่ สินค้าเกษตร ในส่วนของสินค้าส่งออกที่สำคัญเป็นสูงสุด ได้แก่ สินค้าอุปโภคบริโภค จากสถิติรายการสินค้านำเข้าของเมียนมาและ สปป.ลาว พบว่ามีการนำเข้าสินค้า อุปโภค บริโภคอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากทั้งสองประเทศยังขาดเทคโนโลยี และเงินลงทุนในการผลิตสินค้าแปรรูปและอุตสาหกรรมแปรรูป จึงนำไปสู่ความจำเป็นต้องพึ่งพาสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2557)

จังหวัดเชียงรายถือเป็นพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญของไทยด้านเหนือ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2557) เป็นศูนย์กลางการค้า การท่องเที่ยว การลงทุนในไตรมาสแรกของปี 2559 ภาพรวมการค้าชายแดนของจังหวัดเชียงราย ที่มีการค้ากับ 3 ประเทศ คือ เมียนมา สปป.ลาว และจีนตอนใต้ ผ่านด่านศุลกากร 3 แห่ง คือ ด่านแม่สาย ด่านเชียงแสน และด่านเชียงของ ตรวจสอบมูลค่าการค้าการค้า แยกเป็นรายด้าน ดังนี้ ด่านศุลกากรแม่สาย มีการนำเข้า 71.94 ล้านบาท ส่งออก 2,611.74 ล้านบาท ด่านศุลกากรเชียงแสน นำเข้า 113.50 ล้านบาท ส่งออก 5,213.33 ล้านบาท ด่านศุลกากรเชียงของ นำเข้า 545.25 ล้านบาท และส่งออก 3,367.88 ล้านบาท เมื่อรวมมูลค่าการค้าทั้ง 3 ด่านศุลกากร ทำให้ไตรมาสแรกของปี 2559 (มกราคม-มีนาคม) การค้าชายแดนของจังหวัดเชียงราย มีมูลค่ารวม 11,923.64 ล้านบาท แยกเป็นการนำเข้า 730.69 ล้านบาท การส่งออก 11,192.95 ล้านบาท เปรียบเทียบกับช่วงเดียวกันของปี 2558 ซึ่งมีมูลค่าการค้าชายแดนรวม 9,774.21 ล้านบาท แยกเป็นการนำเข้า 742.37 ล้านบาท การส่งออก 9,031.84 ล้านบาท จะพบว่ามูลค่าการค้าชายแดนรวมมี

การขยายตัวประมาณร้อยละ 18 (ด้านบุคลากรแม่สาย เชียงแสน และเชียงของ สำนักงานพาณิชย์จังหวัด, 2559)

จากความสำคัญของการค้าชายแดนดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความต้องการศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพแวดล้อมทางธุรกิจชายแดนไทยในจังหวัดเชียงราย ภายใต้ AEC เนื่องจากความสำเร็จส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะการดำเนินธุรกิจชายแดนในปัจจุบันต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา การปรับตัวในพื้นที่ชายแดนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องติดตามและทำความเข้าใจ เพื่อที่จะได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมดังกล่าว ที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบธุรกิจการค้าชายแดนไทย รวมถึงแนวทางการปรับตัวของผู้ประกอบการค้าชายแดนเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาด AEC ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางธุรกิจชายแดนไทยในจังหวัดเชียงราย ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
2. เพื่อศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐบาล ยุทธศาสตร์ด้านการค้าการลงทุนของประเทศคู่ค้าต่อผู้ประกอบการค้าชายแดน จังหวัดเชียงราย รวมทั้งการปรับตัวในพื้นที่ชายแดนเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาด AEC

วิธีการศึกษา

การศึกษาคั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยมีระเบียบวิธีการศึกษา ดังนี้

1. วิธีการสำรวจและเก็บข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูล 2 ประเภท คือ ข้อมูลทฤษฎีภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิ ดังนี้

ข้อมูลทฤษฎีภูมิ ศึกษาและเก็บข้อมูลด้านวิชาการจากแหล่งข้อมูล และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น เอกสารวิชาการ นิตยสาร วารสาร บทความงานวิจัย ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2557-2559

ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลโดยการสำรวจพื้นที่การค้าชายแดนบริเวณ 3 ด่านการค้า ได้แก่ ด่านแม่สาย ด่านเชียงแสน และด่านเชียงของ รวมถึงการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในพื้นที่เป้าหมาย ลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยกำหนดคำถามออกเป็นประเด็นให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา โดยผู้ศึกษาได้แสดงถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ โดยขออนุญาตในการจดบันทึกและบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ โดยใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 1-2 ชั่วโมง การสัมภาษณ์แต่ละรายจะทำการสัมภาษณ์จนกว่าจะไม่พบ ข้อมูลซ้ำหรือไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้น หรือที่เรียกว่าข้อมูลอิ่มตัว จึงหยุดการสัมภาษณ์

2. ระเบียบวิธีการศึกษา

ในส่วนนี้กล่าวถึงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนไทยด้านจังหวัดเชียงราย รวมทั้งสิ้น 13 คน ประกอบด้วย ผู้แทนจากหอการค้าจังหวัดเชียงราย อุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย ประธานกรรมการเพื่อโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ นายด่าน

ศุลกากร ผู้บริหารธนาคาร ผู้ประกอบการด้านโลจิสติกส์ ผู้ประกอบการค้าชายแดน และนักวิชาการ

2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นโดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี วรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และรายละเอียดเกี่ยวกับการค้าชายแดน ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแม่สาย ด้านเชียงแสน และด้านเชียงของ แล้วนำแนวคิดที่ได้มาสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ โดยสร้างคำถามให้ครอบคลุมตามขอบเขตของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ มีการเรียงลำดับคำถาม เนื้อหาของคำถามเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ และสภาพแวดล้อมทางธุรกิจชายแดนจังหวัดเชียงราย และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐบาล ยุทธศาสตร์ด้านการค้าการลงทุนของประเทศคู่ค้าต่อผู้ประกอบการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย รวมทั้งการปรับตัวในพื้นที่ชายแดนเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาด AEC

ขั้นตอนที่ 2 นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ได้พิจารณาเนื้อหา ความเหมาะสมความถูกต้อง และครอบคลุมประเด็นที่จะต้องการศึกษามากที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล โดยในการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบและเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ ตลอดจนมีการดำเนินงานแบบเป็นทางการภายใต้กฎเกณฑ์

และมาตรฐานเดียวกัน โดยใช้อุปกรณ์ในการสัมภาษณ์คือเครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก และกล้องถ่ายภาพ

3)วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้แบ่งวิธีการเก็บข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้ศึกษาได้ทำการนัดหมายวันและเวลากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญล่วงหน้า

4)การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล และนำมาแยกแยะออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นหัวข้อของวัตถุประสงค์ของการศึกษาจนสามารถตอบคำถามของการศึกษาได้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดและขอบเขตที่ต้องการศึกษา ทำการประมวลผลโดยเรียบเรียงข้อมูลและทำการจัดลำดับตามเนื้อหาที่ต้องการ จากนั้นจึงทำการสังเคราะห์ให้ได้เป็นข้อเสนอแนะเสนอแนวทางในการปรับตัวของผู้ประกอบการชายแดนเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาด AEC

ผลการศึกษา

การศึกษาสภาพแวดล้อมทางธุรกิจชายแดนไทยในจังหวัดเชียงรายภายใต้ AEC สามารถอธิบายผลการศึกษาได้ 3 ประเด็น ได้แก่ สถานการณ์การค้าชายแดนผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย และแนวทางในการปรับตัวของผู้ประกอบการและข้อเสนอแนะแนวทางรวมถึง กลยุทธ์ในการพัฒนาการค้าชายแดน จากการศึกษาพบว่า ข้อมูลสถิติการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย โดยภาพรวมมีแนวโน้มการขยายตัวอย่างต่อเนื่องหลังจากที่เปิดใช้มาตรการเขตการค้าเสรี มีด่านชายแดนที่สำคัญ 3 ด่าน คือ ด่านแม่สาย ถูกวางตำแหน่งให้เป็น Trading City ที่เชื่อมโยงระหว่างเชียงราย เมียนมา และจีน ด่านเชียงแสน ถูกวางตำแหน่งเป็น Port City เชื่อมเชียงราย เมียนมา สปป.ลาว และจีน และด่านเชียงของ ถูกวาง

ตำแหน่ง เป็น Logistics City (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2559) ที่เชื่อมโยงเชียงราย สปป.ลาว และจีน โดยสินค้าส่งออกที่สำคัญได้แก่ สินค้าอุปโภค บริโภค

ตารางที่ 1 มูลค่าการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย กับประเทศเมียนมา สปป.ลาว และจีนตอนใต้

ประเทศ	มูลค่าการค้าชายแดน (ล้านบาท)			
	2556	2557	2558	CAGR
เมียนมา	13,450.54	17,494.56	15,854.23	9 %
สปป.ลาว	13,959.00	15,830.84	20,102.83	20%
จีนตอนใต้	8,568.08	7,863.75	9,069.64	3%
รวม	35,977.62	41,189.15	45,026.70	12%

ที่มา สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย (2559) และคำนวณโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่ามูลค่าการค้าชายแดน กับประเทศเมียนมา สปป.ลาวและจีนตอนใต้มีสถิติที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ยกเว้นประเทศเมียนมาที่มีมูลค่าการค้าลดลงในปี 2558 เล็กน้อย ส่วน ประเทศ สปป.ลาว มีมูลค่าการค้าที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด รวมถึงประเทศจีนตอนใต้ที่มูลค่าการค้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาอัตราเติบโตเฉลี่ยสะสมต่อปี (Compound Annual Growth Rate: CAGR) ระหว่างปี พ.ศ.2556-2558 กับประเทศเมียนมา สปป.ลาว และจีนตอนใต้พบว่ามูลค่าการค้าชายแดนจังหวัดเชียงรายมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 9 ร้อยละ 20 และร้อยละ 3 ตามลำดับ สาเหตุที่การค้าจังหวัดเชียงรายกับ สปป.ลาว ขยายตัวเพิ่มขึ้นมาก เนื่องจากจีนให้สิทธิพิเศษทางการค้ากับเมียนมาและ สปป.ลาว ที่เป็นประเทศที่มีชายแดนติดกัน ทำให้สินค้าไทยบางส่วนต้องไปผ่านประเทศเพื่อนบ้านเพื่อใช้สิทธิพิเศษทางการค้าก่อนที่จะเข้าสู่ประเทศจีน แต่เส้นทางด้านเมียนมามีการพัฒนาที่ช้ากว่าทางด้าน สปป.ลาว จึงทำให้สินค้าไทยไปผ่านทาง สปป.ลาว มากขึ้น

ประกอบกับทางจีนมีการขยายการลงทุนเข้ามายังแนวทางตอนเหนือของ สปป.ลาว (แขวงอุดมไซ แขวงหลวงน้ำทา และแขวงบ่อแก้ว) ประชาชนมีรายได้มีกำลังซื้อเพิ่มขึ้นจึงซื้อสินค้าจากไทยมากขึ้น (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2558)

1. สถานการณ์การค้าชายแดน จังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาสถานการณ์การค้าชายแดนโดยการสำรวจพื้นที่และข้อมูลทุติยภูมิ สามารถอธิบายได้ ดังนี้

ประเทศเมียนมา ด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ชายแดนที่มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจการค้ากับรัฐฉาน ของเมียนมา โดยเฉพาะจังหวัดท่าขี้เหล็ก และเชื่อมโยงต่อเนื่องไปยังจังหวัดเชียงตุง ซึ่งทั้ง 2 จังหวัดของเมียนมา ถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการค้าชายแดน สินค้านำเข้าที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นสินค้า (แมงกานีส และพลวง) ใบบาง ผ้าทอ เครื่องแต่งกาย อัญมณี และผลิตภัณฑ์จากไม้ ส่วนสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง สุรา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ปูนซีเมนต์ เครื่องดื่ม อาหารปรุงแต่ง กาแฟปรุงสำเร็จ รถจักรยานยนต์ และยางรถจักรยานยนต์ ทางด้านรัฐฉานยังมีการส่งสินค้าการเกษตรเข้ามายังประเทศไทย อาทิ กระเทียม หัวหอม ส้ม เมล็ดกาแฟ และกระป๋อง เป็นต้น ในปัจจุบันรัฐฉานไม่มีการดำเนินการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีเพียงอุตสาหกรรมครัวเรือนที่ใช้บริโภคภายในชุมชน และมีการพัฒนาเขตท่องเที่ยวชายแดนเมืองลา ซึ่งเป็นชายแดนที่รองรับนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนเพื่อให้บริการบ่อนการพนันและสถานบันเทิง ส่วนจังหวัดเชียงตุงเน้นไปที่อุตสาหกรรมบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยหลังจากเมียนมามีการเปิดประเทศด้านการลงทุนมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 เป็นต้นมา มีกลุ่มธุรกิจเข้าไปลงทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมหนักประเภทสินแร่เหล็ก ทองคำ และถ่านหิน รวมถึงการแปรรูปผลผลิตจากเมล็ดกาแฟมากขึ้น ทั้งนี้การลงทุนในรัฐฉานส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับเขตเศรษฐกิจพิเศษเมืองลา ซึ่งตั้งอยู่ติดชายแดนเมียนมาและจีน ด้านฝั่งด่านต้าลี่ และในปัจจุบันเริ่มมีนักลงทุนจากประเทศจีนเข้ามาลงทุนสร้างคลังสินค้าในจังหวัดท่าขี้เหล็ก และจังหวัดเชียงตุง รวมทั้งมีตลาด

จำหน่ายสินค้าเงินในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรองรับการขนส่งสินค้าไปยังเมืองมณฑลและจังหวัดท่าซี้เหล็ก

อย่างไรก็ตามเนื่องจากจังหวัดท่าซี้เหล็ก ตั้งอยู่บนแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor: NSEC) หรือถนน R3B ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีแผนการพัฒนาที่ชัดเจนของการให้บริการการขนส่งสินค้าตามแนวทางการเชื่อมโยงเส้นทาง R3B แห่งนี้สำหรับการขนส่งสินค้าไปยังจังหวัดเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางของการกระจายสินค้าไปยังภูมิภาคตอนกลางและตอนเหนือของเมียนมา รวมถึงการกระจายสินค้าไปยังจีนตอนใต้ด้วย ดังนั้นศักยภาพสำหรับการเชื่อมโยงจึงสามารถดำเนินการได้เฉพาะการค้าชายแดนระหว่างอำเภอแม่สายกับจังหวัดท่าซี้เหล็ก ส่วนการกระจายสินค้าต่อจากจังหวัด ท่าซี้เหล็กยังคงเป็นการขนส่งที่ดำเนินกิจกรรมโดยพ่อค้าชาวเมียนมาในพื้นที่รัฐฉานเท่านั้น

สปป.ลาว มีชายแดนติดกับอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ได้มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจการค้ากับ สปป.ลาว ในพื้นที่แขวงบ่อแก้ว ซึ่งตั้งอยู่บนแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor: NSEC) หรือที่ถนน R3A เชื่อมโยงกับสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ 4 บริเวณบ้านดอนมหาวัน ตำบลศรีดอนชัย และฝั่งสปป.ลาว บริเวณบ้านดอนขึ้นก เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว โดยเส้นทางดังกล่าวถือเป็นช่องทางสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างประเทศไทย-สปป.ลาว-จีนตอนใต้ (เมืองคุนหมิง) โดยในมิติทางด้านเศรษฐกิจ แขวงบ่อแก้วมีศักยภาพในการเป็นประตูเศรษฐกิจและกิจกรรมด้านโลจิสติกส์ จากการเชื่อมโยงการค้า การขนส่ง และการกระจายสินค้าผ่านแดนไปยังประเทศจีนตอนใต้ นอกจากนี้ แขวงบ่อแก้วยังมีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ อัญมณีประเภทพลอยสีชนิดต่างๆ ทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรแหล่งน้ำ ในส่วนของด้านการลงทุนในแขวงบ่อแก้ว เน้นไปที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสามเหลี่ยมทองคำ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว ซึ่งอยู่ตรงข้ามอำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการลงทุนโดยตรงของนักลงทุนต่างชาติ (Foreign Direct Investment:

FDI) โดยเฉพาะนักลงทุนชาวจีนในธุรกิจด้านการท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาให้เป็นเขตท่องเที่ยวทันสมัยควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเมืองห้วยทราย และแขวงบ่อแก้ว ยังไม่มีการดำเนินการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

การค้าชายแดนระหว่างจังหวัดเชียงรายกับสปป.ลาว. นับจากปี พ.ศ.2556 เป็นต้นมามีมูลค่าการค้าเพิ่มสูงขึ้นทุกปี เนื่องจากจีนให้สิทธิพิเศษทางการค้ากับเมียนมาและ สปป.ลาว ที่เป็นประเทศที่มีชายแดนติดกัน ทำให้สินค้าไทยบางส่วนต้องไปผ่านประเทศ เมียนมา และสปป.ลาว เพื่อใช้สิทธิพิเศษทางการค้าก่อนที่จะเข้าสู่ประเทศจีน แต่เส้นทางด้านเมียนมามีการพัฒนาที่ช้ากว่าทางด้าน สปป.ลาว จึงทำให้สินค้าไทยไปผ่านทาง สปป.ลาว มากขึ้น ประกอบกับทางจีนมีการขยายการลงทุนเข้ามายังแขวงทางตอนเหนือของ สปป.ลาว (แขวงอุดมไชย แขวงหลวงน้ำทา และแขวงบ่อแก้ว) มากขึ้น ประชาชนมีรายได้และกำลังซื้อเพิ่มขึ้น จึงส่งผลให้มูลค่าการส่งออกของไทยสูงขึ้น

2. ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของ สามารถสรุปเป็นประเด็นผลกระทบจากการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยจัดเรียงลำดับความสำคัญของผลกระทบทางบวกและทางลบที่เกี่ยวกับการค้าชายแดน ซึ่งผู้ศึกษาใช้สัญลักษณ์ ★ โดยมีความหมายของสัญลักษณ์ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และสรุปประเด็นวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

ความหมายของสัญลักษณ์

“★★★” หมายถึง ความสำคัญที่มีผลกระทบต่อการค้าชายแดนสูงมาก มีค่าเท่ากับ 10 คะแนน

“★★” หมายถึง ความสำคัญที่มีผลกระทบต่อการค้าชายแดนปานกลาง มีค่าเท่ากับ 6 คะแนน

“★” หมายถึง ความสำคัญที่มีผลกระทบต่อการค้าชายแดนต่ำ มีค่าเท่ากับ 4 คะแนน

ตารางที่ 2 ผลกระทบในเชิงบวกต่อการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย

ประเด็น	ผลกระทบเชิงบวก	ระดับความสำคัญ
1.ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	1.1 ไทย-เมียนมา มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น รวมถึงความสัมพันธ์ทางการค้าในระดับผู้ประกอบการอยู่ในระดับดีมาก	★★★
	1.2 ไทย-สปป.ลาว มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น และไทยเป็นคู่ค้าอันดับ 1 ของสปป.ลาว	★★★
2.ลักษณะของสินค้า	2.1 สินค้าที่ไทยส่งออกไปจำหน่ายได้แก่สินค้าอุปโภคบริโภคเป็นสินค้าที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพดี	★★★
3.เส้นทางการค้า	3.1 การขนส่งสินค้าโดยใช้เส้นทางการค้าตามลำแม่น้ำโขง ช่วยให้ประหยัดต้นทุนค่าขนส่งมากกว่าการขนส่งสินค้าทางบก	★★★
4.นโยบายทางการค้า	4.1 รัฐบาลไทยมีการส่งเสริมการค้าชายแดนในด้านต่างๆ	★★
	4.2 การเพิ่มยุทธศาสตร์ใหม่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	★★

การคำนวณคะแนน

การคำนวณคะแนนของระดับความสำคัญที่มีผลกระทบต่อการค้าชายแดน ได้อาศัยวิธีการเทียบบัญญัติไตรยางค์ ตามข้อเสนอนេះของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาร้อยละของคะแนนโอกาสและอุปสรรค ดังนี้

$$\text{ร้อยละของคะแนน} = (\text{ผลรวมคะแนนที่ได้} \times 100) / \text{ผลรวมคะแนนทั้งหมด}$$

$$\text{ร้อยละของโอกาส} = (44 \times 100) / 60 = 73.33$$

ทั้งนี้โอกาสที่ส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนมากที่สุดได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เมียนมาและสปป.ลาว ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น รวมถึงความสัมพันธ์ทางการค้าในระดับผู้ประกอบการอยู่ในระดับดีมาก โดยเมียนมาเป็นประเทศที่มีศักยภาพทางการค้ากับไทยสูงมาก และเป็นคู่ค้าสำคัญทั้งด้านการส่งออกและการนำเข้า เนื่องจากภาคการผลิตของเมียนมายังมีประสิทธิภาพไม่มากนัก จำเป็นต้องนำเข้าเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่การนำเข้าก๊าซธรรมชาติและปัจจัยการผลิตจากเมียนมาก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาการส่งออกของไทย ความสัมพันธ์ด้านการค้าไทย-เมียนมาจึงเป็นไปในลักษณะเกื้อกูลกัน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สปป.ลาว มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น เป็นคู่ค้าที่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทยแบบเครือญาติกันมาตลอด เป็นเพื่อนบ้านกันมายาวนาน มีฐานวัฒนธรรมเดียวกัน และไทยเป็นคู่ค้าอันดับ 1 ของสปป.ลาว มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 45 สินค้าที่ไทยส่งออกไปจำหน่ายได้แก่สินค้าอุปโภคบริโภค ทั้งนี้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเมียนมาและสปป.ลาวนิยมใช้สินค้าไทยและมีการรับรู้ต่อตราสินค้า (Brand Recognition) ของไทยค่อนข้างสูง เนื่องจากเป็นสินค้าที่มีมาตรฐานและคุณภาพดี การขนส่งสินค้าโดยใช้เส้นทางการค้าตามลำแม่น้ำโขงช่วยให้ประหยัดต้นทุนค่าขนส่ง เนื่องจากไม่ต้องเสียค่าผ่านแดน และลดปัญหาเกี่ยวกับการส่งสินค้าข้ามแดนในแต่ละด้านไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจน

นโยบายของรัฐบาลไทยมีการส่งเสริมการค้าชายแดนในหลายๆ ด้าน เช่น มาตรการด้านภาษี ด้านการเงิน ด้านสินเชื่อ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการส่งเสริมการส่งออก ด้านการค้าชายแดน มาตรการความตกลงเขตการค้าเสรี ด้านการให้บริการของกรมศุลกากร และการเพิ่มยุทธศาสตร์ใหม่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ว่าด้วยการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยการค้าภูมิภาคและการค้าชายแดน ตลอดจนการส่งเสริมสนับสนุนการประกอบธุรกิจการค้าชายแดน ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นโอกาสที่ส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนทั้งสิ้น

ตารางที่ 3 ผลกระทบในเชิงลบต่อการค้าชายแดน

ประเด็น	ผลกระทบเชิงลบ	ระดับความสำคัญ
1.นโยบาย ทางการค้า/ กฎระเบียบ ทางการค้า	1.1 เมียนมาห้ามนำเข้าสินค้า 15 รายการผ่านแดน	★★★
	1.2 เมียนมาจำกัดปริมาณนำเข้า	★★★
	1.3 เมียนมาห้ามนำส่งออกสินค้า 32 รายการผ่านทางชายแดน	★★★
2.ภาษีที่จัดเก็บ	2.1 เมียนมา มีการเก็บภาษีศุลกากรในบัญชีลดภาษีร้อยละ 0-5 และมีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมสินค้าผ่านแดนในหลายด่าน	★★★
	2.2 สปป.ลาว การจัดเก็บภาษีไม่แน่นอน การปฏิบัติในแต่ละด่านไม่เหมือนกัน	★★★
3.เส้นทางการค้า	3.1 ในช่วงฤดูแล้งระดับน้ำในแม่น้ำโขงต่ำมาก เรือขนส่งสินค้าขนาดใหญ่ไม่สามารถแล่นผ่านได้	★★
	3.2 ลาว มีการควบคุมความเร็วของรถบรรทุก	★

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเด็น	ผลกระทบเชิงลบ	ระดับความสำคัญ
3.เส้นทางการค้า	3.3 ถนนสาย R3A ในสปป.ลาว แต่ละแขวงมีกฎระเบียบแนวปฏิบัติ มาตรการด้านภาษี เวลาในการทำงานที่แตกต่างกัน	★★★
	3.4 สปป.ลาว ให้รถบรรทุกสินค้าผ่านแดน ทำการถ่ายสินค้าที่เป็นพื้นที่ของเอกชน มีการเก็บค่าใช้จ่าย 3,000 บาทต่อคัน	★★★
	3.5 ถนนเส้น R3A มีด่านตรวจ 4 ด่าน อยู่ใกล้กันมาก เป็นการเพิ่มต้นทุน และใช้เวลานาน	★★
	3.6 ไม่มีความตกลงไตรภาคีระหว่าง ไทย-เมียนมา-จีน ในการส่งสินค้าข้ามแดน	★★★
4.ลักษณะของผู้ประกอบการค้าชายแดน	4.1 ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบพิธีการทางศุลกากร ขาดความรู้ด้านการค้า การลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน	★★
	4.2 ผู้ประกอบการยังขาดทักษะด้านภาษา	★★★
	4.3 ขาดการรวมกลุ่มทางธุรกิจ	★★
5.ระบบการชำระเงิน	5.1 เมียนมา ระบบการชำระเงินยังไม่มีเสถียรภาพ ส่วนใหญ่ซื้อขายด้วยเงินสด	★★★
	5.2 สปป.ลาว มีธนาคารพาณิชย์ไทย แต่อาจมีข้อจำกัดในการดำเนินการ	★★★
6.ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	6.1 ปัญหาภายในประเทศระหว่างรัฐบาลและชนกลุ่มน้อยที่ส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดน ไทยเมียนมา เนื่องจากมีการปิดด่านการค้าบ่อยครั้ง	★★

ร้อยละของคะแนน = (ผลรวมคะแนนที่ได้ x 100) / ผลรวมคะแนนทั้งหมด

ร้อยละของอุปสรรค = (122 x 100) / 170 = 71.76

อุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนที่สำคัญและเป็นประเด็นที่สำคัญมาก ได้แก่ นโยบายทางการค้า/กฎระเบียบทางการค้า โดยประเทศเมียนมา ห้ามนำเข้าสินค้า 15 รายการผ่านแดน การจำกัดปริมาณนำเข้า เช่น การเปิด L/C นำเข้าต้องเป็นเงินที่ได้จากการส่งออก การกำหนดเพดานนำเข้าไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์สหรัฐ รวมถึงห้ามส่งออกสินค้า 32 รายการ ผ่านทางชายแดน และในกรณีการค้าชายแดนจะมีการเก็บค่าธรรมเนียมส่งออกเพิ่มร้อยละ 10 จากค่าธรรมเนียมปกติ ในส่วนของประเทศ สปป.ลาว มีนโยบายกีดกันทางการค้าเพื่อควบคุมดุลการชำระเงิน ประเทศคู่ค้าสองฝั่งไม่ยึดกฎ กติกาเดียวกัน ทำให้การทำการค้าลำบาก ติดขัด และข้อจำกัดทางด้านกฎหมายของ สปป.ลาว ที่ไม่อนุญาตให้รถสัญชาติไทยขนส่งสินค้าผ่านแดนไปยังจีนโดยตรง ทำให้การขนส่งสินค้าผ่านประเทศดังกล่าวต้องมีการเปลี่ยนถ่ายสินค้า ทำให้เวลาและต้นทุนที่ใช้ในการขนส่งสินค้าจากไทยไปจีนเพิ่มขึ้น

ประเด็นที่เป็นอุปสรรคสำคัญที่มีผลกระทบต่อการค้าชายแดนสูงมาก เช่นกัน ได้แก่ ภาษีที่จัดเก็บ โดยเมียนมามีการเก็บภาษีศุลกากรในบัญชีลดภาษีร้อยละ 0-5 และในส่วนที่เป็นพื้นที่ของชนกลุ่มน้อยจะมีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมสินค้าผ่านแดนในหลายด่าน และสปป.ลาว มีการจัดเก็บภาษีในแต่ละครั้งไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศุลกากร และความเข้มงวดในแต่ละด่านไม่เท่ากันและในประเด็นของผู้ประกอบการที่ยังคงต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เป็นประเด็นสำคัญที่เป็นอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อเชิงลบต่อการค้าชายแดน

3. แนวทางการปรับตัวในพื้นที่ชายแดน

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่าแนวทางการปรับตัวเพื่อพัฒนาการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย สามารถเรียงลำดับความสำคัญตามประเด็นต่างๆ ได้ ดังต่อไปนี้

1) จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารกลุ่มงานข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด เชียงราย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย พบว่าควรทำข้อตกลงทวิภาคีสำหรับประเทศคู่ค้าเพื่อปรับปรุงกฎ ระเบียบทางการค้าของไทย เมียนมา และ สปป.ลาว เพื่อให้ผู้ประกอบการได้เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกฎระเบียบทางการค้า การปรับปรุงพิธี การทางศุลกากรโดยการพัฒนาบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านพิธีการศุลกากรเพื่อให้เกิด การอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการ และเพื่อก่อให้เกิดความคล่องตัวในการ ดำเนินธุรกิจการค้าชายแดน

2) จากการสัมภาษณ์ประธานคณะกรรมการเพื่อโครงการสี่เหลี่ยม เศรษฐกิจ (คสศ.) พบว่าในด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้า เช่น การพัฒนา ระบบโลจิสติกส์ จำเป็นต้องพัฒนาให้ครอบคลุมทุกด้าน เพื่อรองรับการขยายตัวทาง เศรษฐกิจในอนาคต ควรมีจุดเปลี่ยนถ่ายสินค้า มีศูนย์บริการด้านการขนส่งที่ เหมาะสมกับพื้นที่ รวมถึงการพัฒนาระบบการชำระเงินให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น

3) การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการให้สอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยการพัฒนา ทักษะ ความรู้ด้านการค้าการลงทุน การรวมกลุ่มทางธุรกิจและการสร้างเครือข่าย เพื่อให้มีอำนาจในการเจรจาต่อรอง เนื่องจากผู้ประกอบการเป็นผู้ที่มีความชำนาญ ในพื้นที่ มีวิธีการที่ชำนาญ แต่หากไม่ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ก็ อาจทำให้เสียเปรียบในเชิงการแข่งขันได้ เนื่องจากปัจจุบันมีคู่แข่งรายใหม่และนัก ลงทุนรายใหญ่เข้ามาลงทุนในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาสภาพแวดล้อมทางธุรกิจชายแดนไทยในจังหวัดเชียงรายภายใต้ AEC เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ชายแดนไทยในจังหวัดเชียงราย ผลกระทบของการค้าชายแดน และแนวทางในการ ปรับตัวในพื้นที่ชายแดน วิธีที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

เกี่ยวกับการค้าชายแดนในด้านต่างๆ อาทิ สถิติทางการค้า สถานการณ์การค้าชายแดน ตลอดจนนโยบายทางการค้าชายแดน การสำรวจพื้นที่ด้านการค้า 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแม่สาย ด้านเชียงแสน และด้านเชียงของ และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง จากนั้นจึงนำผลที่ได้จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์โดยเรียบเรียงข้อมูลและการจัดลำดับตามเนื้อหาที่ต้องการ และทำการสังเคราะห์ให้ได้เป็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการค้าชายแดน ตลอดจนการเสนอแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการในการปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจที่เกิดขึ้น

ผลการศึกษา สรุปผลได้ว่าจังหวัดเชียงรายเป็นประตูเชื่อมกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง และเชื่อมโยงทั้งสหภาพเมียนมา และสปป.ลาว มี 3 อำเภอชายแดนที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ โดยสินค้าส่งออกที่สำคัญได้แก่ สินค้าอุปโภคบริโภค จากสถิติรายการสินค้านำเข้าของเมียนมาและ สปป.ลาว พบว่ามีการนำเข้าสินค้า อุปโภค บริโภคอย่างต่อเนื่องทุกปี และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (อนุรัตน์ อินทร, 2559) โดยมีเส้นทางเชื่อมไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ทั้ง 3 ทาง คือ ทางแม่น้ำโขง, ถนน R3A และถนน R3B อีกทั้งยังมีสะพานข้ามแม่น้ำโขงไทย-ลาว แห่งที่ 4 ที่เชื่อมระหว่างอำเภอเชียงของกับเมืองห้วยทราย แขวง บ่อแก้ว ของสปป.ลาว จึงเป็นการส่งเสริมการค้าชายแดนที่สำคัญ ส่งผลให้เชียงรายเป็นพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย (วิรุณ คำภีโร, 2558) เนื่องจากเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่จะช่วยสนับสนุนให้ไทยมีบทบาทในการค้าและการลงทุน กับประเทศเพื่อนบ้านผ่านเส้นทางสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค เนื่องจากไทยและประเทศต่างๆ ในภูมิภาคมีความร่วมมือกันในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เช่น โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ รวมทั้งความร่วมมือระหว่างประเทศที่นำไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม กอปรกับการรวมตัวกันเป็นกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเต็มรูปแบบ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งเสริมให้การค้าชายแดนมีแนวโน้มที่จะ

ขยายตัวต่อเนื่องในอนาคต และส่งผลให้การค้าชายแดนมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้น (เฉลิมพล พงษ์ฉบับานา, 2558)

ผลการเปรียบเทียบคะแนนด้านผลกระทบเชิงบวกและลบต่อการค้าชายแดนพบว่าผลกระทบในเชิงบวกต่อการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย (ร้อยละ 73.33) มีคะแนนสูงกว่าผลกระทบในเชิงลบต่อการค้าชายแดนเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 71.76) โดยมีประเด็นสำคัญที่เป็นอุปสรรคทางการค้าชายแดน ได้แก่ นโยบายการกีดกันทางการค้าของประเทศเมียนมาและลาว ที่มีการกำหนดมาตรการควบคุมทางการค้าทั้งการนำเข้าและส่งออก ตลอดจนการปฏิบัติต่อกฎระเบียบพิธีการนำเข้าและส่งออกที่มีกฎระเบียบแตกต่างกัน และแต่ละด่านการค้ามีการปฏิบัติที่เข้มงวด มีการเก็บอัตราสินค้าผ่านแดนในอัตราที่สูง อุปสรรคด้านการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์ ตลอดจนศักยภาพของผู้ประกอบการค้าชายแดนที่ยังคงต้องมีการปรับตัวในด้านการพัฒนาทักษะ และความสามารถในการดำเนินธุรกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของการค้าชายแดน นอกจากนี้การทำพื้นที่ให้เป็นพื้นที่เป้าหมายทั้งการท่องเที่ยวและการลงทุน (Destination Management) การเตรียมความพร้อมโดยระบุพื้นที่เป้าหมายทางการค้า จำแนกผู้ค้ารายใหญ่ และรายย่อย และสร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเข้ามายังพื้นที่ ตลอดจนการสร้างศักยภาพในการดึงดูดนักลงทุนให้เข้ามาลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ อาทิ การทำธุรกรรมทางการเงินควรเป็นแบบไร้ขีดจำกัด มีการยืดหยุ่นเรื่องการควบคุมปริมาณการนำเข้าเงินเข้าออกระหว่างประเทศ การออกกฎระเบียบพื้นที่ชั้นใน ตลอดจนการเปิดเป็นเมืองเสรีทางการค้า เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง ปัจจัยสำเร็จของการค้าชายแดน ปรชญาดุษฐ์บัณฑิตบริหารธุรกิจ สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐพรพรอน อุตมา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

นิพนธ์ และอาจารย์ ดร. ภูมิพัฒน์ มิ่งมาลัยรักษ์ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับคุณพัฒนา สิทธิสมบัติ คุณวิรุณ คำภีโร ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชนที่สละเวลาในการให้สัมภาษณ์และให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงพาณิชย์. (2559) *ภาวะการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนจังหวัด เชียงราย*, จาก <http://www.moc.go.th/chiangrai> [ค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2559]
- กระทรวงพาณิชย์. (2559) *รายงานสถานการณ์อุตสาหกรรมจังหวัดเชียงราย*, จาก <http://www.industry.go.th> [ค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2559]
- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2558) *รายงานสถานการณ์อุตสาหกรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน*, จาก <http://www.industry.go.th> [ค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2559]
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ.(2559) *ส่งเสริมการค้าชายแดนไทย เมียนมา*, จาก <http://www.dtn.go.th> [ค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2559]
- กรมการค้าต่างประเทศ.(2557) *รายงานสถิติการค้าชายแดน ไทย-เมียนมา*, จาก <http://www.bordertrade.dft.go.th> [ค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2557]
- กาญจนา ไชตถาวร. (2542) *ปัญหาการค้าชายแดนไทย-ลาวในเขตภาคเหนือ ตอนบน (รายงานผลการวิจัย)*, เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิตรา โรจน์ประเสริฐกุล, นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์ และเสริมสิทธิ์ สร้อยสอดศรี. (2554) *โครงการพัฒนาตลาดการค้าชายแดนไทย กรณีศึกษาตลาดโรงเกลือ จังหวัดสระแก้ว*, วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ชรินทร์ ทองงามแท้. (2546) *การค้าชายแดนไทย-อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง: กรณีศึกษา
อำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (รายงานผลการวิจัย),
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ณัฐพรพรรณ อุตมา.(2558) *พลวัตทางสิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจสังคมชายแดน: การค้าการ
ลงทุนการเคลื่อนย้ายแรงงาน และสิ่งแวดล้อม (รายงานผลการวิจัย),
เชียงราย: สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.*
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2558) *การค้าชายแดนไทยกับเพื่อนบ้าน 5 ประเทศ
มาเลเซีย เมียนมา จีนตอนใต้ ลาว และกัมพูชา. กรุงเทพฯ:
ธนาคารแห่งประเทศไทย.*
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2557) *การค้าชายแดนภาคเหนือ, จาก
<http://www.bot.or.th> [ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2559]*
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2557) *รายงานเศรษฐกิจเมียนมา, จาก
<http://www.bot.or.th> [ค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2559]*
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2557) *รายงานเศรษฐกิจการเงินภาคเหนือ, จาก
<http://www.bot.or.th> [ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2559]*
- ธนา จงสิทธิผล. (2558) *ยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมเขตเศรษฐกิจชายแดน
กรณีศึกษาอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย, ดุษฎีนิพนธ์บริหารธุรกิจ
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยนเรศวร.*
- นิจิตา เบญจมสุทิน. (2548) *เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ, กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- เปรมประชา ดีเมลโล. (2550) *การค้าชายแดนและผลกระทบต่อชุมชนในอำเภอ
เชียงของ จังหวัดเชียงราย (รายงานผลการวิจัย), เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*

ผู้สดี พลสารัมย์ และคณะ. (2555) รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยการค้า
ต่างประเทศทางบกด้านเหนือ (รายงานผลการวิจัย), กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยหอการค้า.

พินิตา วิไลวงศ์. (2553) แนวทางในการพัฒนาผู้ประกอบการด้านการค้าชายแดนใน
อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย, การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจ
มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555)
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559).
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคม
แห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย. (2559) ภาวะการค้าชายแดน, จาก
<http://www.moc.go.th/chiangrai> [ค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2559]

เรืองศักดิ์ ไชยอุดม. (2550) ปัญหาการค้าชายแดนไทย-เมียนมาในอำเภอแม่สะเรียง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน (รายงานผลการวิจัย), เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

BOI. (2008) *Investment information: A guide to investment information and
support on investment*, Myanmar: BOI.